

הקדשים לא הי' גבוה יותר מההיכל — לכאורה, אם אפילו החילוק שבין עזרת נשים לעזרת ישראל וכיו"ב בא לידי ביטוי בחילוק הגובה דמקום הגשמי, הרי עאכ"כ שצריך להיות כן בנוגע לקדש הקדשים, המקום המקודש ביותר במקדש כולו ("ונועדתי לך שם"⁹⁹), ואעפ"כ, "האולם וההיכל כולו בשוה"? וכפי שיתבאר לקמן.

כג. בנוגע ללימוד ספר הרמב"ם ג' פרקים בכל יום — הנה בשיעור היומי לומדים אודות הלכות גירות, ענין הקשור עם ה"רעש" בענין גיור כהלכה. וז"ל הרמב"ם¹⁰⁰: "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן... וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן... ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן".

וכותב הרגצ'ובי¹⁰¹: "עי' במש"כ רבינו בהל' מחוסרי כפרה פרק א' הל' ב' שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל". כלומר: מדברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה, משמע, שגם בזמן הזה הגיור הוא בשלימותו (ע"י מילה וטבילה בלבד), אלא שיש לו חיוב להביא קרבן כשיבנה ביהמ"ק, ואילו בהל' מחוסרי כפרה כותב הרמב"ם ש"קרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל, וכיון שיביא קרבן (ו)יעשה ישראל כשר", שמזה מובן, שבזמן הזה הגיור אינו בשלימותו?!

וממשיך שם: "ועי' בפה"מ בכריתות שם ריש פ' ב', דרק לכתחלה", ובלשון הרמב"ם: (בפיהמ"ש): "הקרבן מצוה בעלמא".

אמנם, כאשר ישנו חילוק בין דברי הרמב"ם בפיהמ"ש לדבריו בספר היד — הלכה כספר היד¹⁰², ספר של הלכות, ומה גם שהוא בבחינת "בתראי" ביחס לפירוש המשניות.

ולכן מסיים הרגצ'ובי: "וכאן ס"ל לרבינו דרק לקדשים לא מיקרו עדיין ישראל גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

אמנם, עדיין אינו מובן: הן אמת שענין זה נוגע לקדשים בלבד, אבל אעפ"כ, מזה גופא שאינו יכול לאכול קדשים, מוכח, שסו"כ חסר משהו בגיור עצמו, ובפשטות — כאשר נקח שני גרים, א' התגייר לפני חורבן ביהמ"ק וא' אחרי חורבן ביהמ"ק, נצטרך לומר שהגיור של זה שנתגייר לפני החורבן הוא בשלימות יותר מהגיור של זה שנתגייר אחרי החורבן?!

99 (תרומה כה, כב. 100) הל' איסור"ב פי"ג ה"א"ה. 101) צפע"ג על הרמב"ם כאן. 102) יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"א. וש"נ. וראה לקי"ש חיי"ט ע' 172 הע' 12.

גם צריך להבין: מכיון שללא קרבן חסר בשלימות הגיור — כיצד כותב הרמב"ם בתשובתו לר' עובדי' הגר¹⁰³ (שנתגייר בזמנו של הרמב"ם, ללא קרבן) שמעלתו גדולה יותר ממעלת שאר בני", מפני שהגרים מתייחסים לא לאברהם יצחק ויעקב, ככל שאר בני", כי אם "למי שאמר והי' העולם" — בה בשעה שהגיור שלו הי' ללא קרבן, שאז הוא, לכאורה, למטה מישראל סתם? וכפי שיתבאר לקמן.

כד. ויה"ר — והוא העיקר — שיתוספו לומדי ושומרי שיעורים הנ"ל, אמנם, בלי-נדר, אבל ביחד עם זה — מתוך החלטה תקיפה לשמור על השיעורים, אלא אם כן העדר השמירה היא למעליותא, כלומר, להוסיף על שיעורים אלו.

ועי' שמוסיפים בכל עניני תורה ומצוות — מוסיפים עוד יותר בזירוז ומהירות הגאולה באופן ד"אחישנה"¹⁰⁴ גופא, שכן, כפי הנראה, גם ב"אחישנה" ישנם כו"כ אופנים ודרגות, שהרי כבר בזמן הגמרא אמרו ש"כלו כל הקיצין"¹⁰⁵, ומכיון שכן, כבר עבר הזמן ד"בעתה" ("קיצין"), והגאולה צריכה להיות באופן ד"אחישנה", ואעפ"כ, מאז ועד עתה עברו מאות שנים, ועדיין לא בא ...! שמזה מובן, שב"אחישנה" גופא ישנם כו"כ אופנים ודרגות, ולכן, ע"י ההוספה בעניני התומ"צ — מוסיפים ופועלים את הענין ד"אחישנה" ב"אחישנה" גופא,

בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז באים כל בני"א לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש, שבו יתגלה גם המשכן וכליו, מעשה ידי משה, שהם נצחיים¹⁰⁶ — במהרה בימינו ממש.

* * *

כה. הביאור בפרש"י:

הבן חמש למקרא בודאי זוכר מה שלמד בפירוש רש"י בפ' בשלת אודות המספר ד"שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים" — "שתים עשרה עינות מים כנגד י"ב שבטים נודמנו להם, ושבעים תמרים כנגד שבעים זקנים".

ואפילו לולי זאת, כאשר לומדים ענין זה בפ' מסעי, לאחר שכבר למדו פ' נשא — מבין זאת הבן חמש למקרא מעצמו:

אודות קרבנות הנשיאים שבפ' נשא — מפרש רש"י כו"כ פרטים אודות הרמזים שבמספרי הקרבנות. ומזה מבין הבן חמש למקרא, שכאשר ישנו ענין

¹⁰³ נדפסה ברמב"ם הוצאת שולצינגר (ג.י. תש"ז) בהוספות לח"א סי"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב סרצ"ג. ¹⁰⁴ ישע"ס, כב. וראה סנהדרין צח, א. ¹⁰⁵ שם צז, ב. ¹⁰⁶ סוטה ט, א. וראה לקו"ש חכ"א ע' 196 ואילך.

שהמקום שבו שורה דרגא נעלית יותר בקדושה גבוה יותר מהמקום שבו שורה דרגת הקדושה שלמטה ממנו. משא"כ כאשר מדובר אודות דרגא שבאין ערוך לגמרי, למעלה מכללות הגדר דמעלה ומטה — הרי לא שייך שענין זה יתבטא בחילוק גובה המקום הגשמי, שכן, החילוק שביניהם אינו נמדד בגדרים של מעלה ומטה.

ובנוגע לעניננו:

חלקי המקדש שהם בערך זה לזה, עזרת נשים עזרת ישראל וכיו"ב, דרגא למעלה מדרגא — ה' חילוק ביניהם בגובה המקום הגשמי, היינו, שכדי לבוא לדרגא העליונה, יש לעלות ב"מעלות" — ג' מעלות, י"ב מעלות, ט"ו מעלות, לפי ערך העילוי בדרגת הקדושה;

אמנם, קדש הקדשים — אינו בערך כלל לשאר חלקי המקדש, וכמודגש גם בכך שבקדש הקדשים ה' מונח הארון, שעליו היו הכרובים, "כרוב אחד מקצה מזה הוא קצה אוא"ס שבז"א כו" (כלשון כ"ק אדמו"ר הזקן בעצמו בתו"א¹³³), וגם בבית שני — ה' הארון "במטמוניות עמוקות ועקלקלות"¹³⁴, ומכיון שקדושת קדש הקדשים היא שלא בערך לגמרי לקדושת שאר חלקי המקדש — לא שייך לומר שענין זה יכול לידי ביטוי בגובה המקום הגשמי.

כלומר: הן אמת שגם הקדושה דקדש הקדשים קשורה עם המקום הגשמי, וכמודגש גם בכך שקדש הקדשים ה' במקום שבו עמדה "אבן שתי", "שממנה הושחת העולם"¹³⁵, אבל אעפ"כ, אין זה באופן שהעילוי דקדושת המקום פועלת עליו בגובה הגשמי דמקום זה לגבי שאר ההיכל (כבשאר חלקי המקדש, שגובה המקום הוא לפי ערך וביחס לדרגת הקדושה), שכן, דרגת הקדושה דקדש הקדשים היא למעלה מכללות הגדר דמעלה ומטה, כך שהעילוי מקדש לקדש הקדשים אינה ע"י "מעלות", אפילו לא אלף מעלות, כי אם ע"י ענין שאינו בערך כלל. ומכיון שענין זה לא יכול לבוא לידי ביטוי בגובה המקום הגשמי — ה' גובה קדש הקדשים שזה לגובה ההיכל כולו.

ויש להאריך בזה, ותן לחכם ויחכם עוד.

לב. הביאור בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם — בענין גירות^{135*}:

לשון הרמב"ם הוא — שכל זמן שלא הביא קרבן "עדיין לא נעשה ככשרי ישראל". ויש לומר, שהכוונה בדיוק הלשון "כשרי ישראל" היא — מלשון "הכשר", היינו, שע"י הקרבן נעשה מוכשר לאכילת קדשים, ולולי הקרבן — "לא נעשה עדיין ככשרי ישראל", היינו, שהוא אמנם ישראל לכל דבר, אלא שהקרבן מעכבו שלא יה' מוכשר לאכילת קדשים.

(133) ס"פ תרומה. (134) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד. נת' בארוכה — בלקו"ש חכ"א ע' 156 ואילך. (135) יומא נג, ב — במשנה. נד, ב. (135*) לשלימות הענין — ראה שיחת ש"פ דברים סל"ד ואילך.

ועפ"ז — בנוגע לעצם מציאותו של הגר, ה"גברא", אין כל חסרון, והחסרון אינו אלא בכך שחסר לו ההכשר לאכילת קדשים, מפני שקרבנו מעכבו, כלומר, דבר צדדי (חיוב דקרבן) המעכבו לאכול קדשים, ובלשון הידוע¹³⁶: ארי' הוא דרביע עלי'.

כלומר: כאשר מדובר אודות המושג דאכילת קדשים ביחס ל"זר" — אין לומר שהזר לא הוכשר לאכילת קדשים, מכיון שאין זה חסרון בהעדר ה"הכשר" בלבד, כי אם בכל מציאותו, היינו, שמציאות הגברא היא מציאות אחרת ממצאותו של הכהן, ולכן אינו שייך כלל (לא רק שלא הוכשר) לאכילת קדשים; אמנם, מה שהקרבן מעכבו לאכול בקדשים אין זה באופן שחסר במציאותו של הגברא, שהוא מציאות אחרת (כמו "זר" לכהונה), כי אם שעדיין לא הוכשר לאכילת קדשים, היינו, שחסר לו רק ההכשר לאכילת קדשים.

ומטעם זה כתב הרמב"ם ענין זה בהלכות מחוסרי כפרה — מכיון שזהו דין בקדשים, משא"כ בהלכות איסורי ביאה ששם מדובר אודות דיני גיור, וביחס לענין הגירות — לא חסר מאומה. ולכן, בתשובתו לר' עובדי' הגר כותב הרמב"ם שלא זו בלבד שאין בו שום חסרון, אלא אדרבה כו'.

לג. אבל — קשה לפרש כן בלשון הרמב"ם ש"קרבנו עכבו להיות גר גמור", היינו, שלפני הקרבת הקרבן אינו "גר גמור", וכן הלשון "כשרי ישראל", שיש לפרשו (לא מלשון הכשר לדבר אחר, כי אם) מלשון כשר היפך דפסול ואסור (לבוא בקהל וכיו"ב), היינו, ש"עדיין לא נעשה ככשרי ישראל" פירושו שהוא בעצמו פסול ואסור — אף שהלשון הרגיל בכגון דא הוא "ישראל כשר" ולא "כשרי ישראל".

וגם הרגצ'ובי מפרש להדיא ש"לקדשים לא מיקרו עדיין ישראל גמור" ("עדיין אין בו קדושת ישראל"¹³⁷), היינו, שחסר בהגברא.

ולכן, ע"פ פשוט לשונו דהרגצ'ובי ("בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן") — יש לפרש באופן אחר:

לשון הרמב"ם הוא "שקרבנו עכבו להיות גר גמור כו'", ולא שהקרבן "עושה אותו גר גמור", "מגייירו", וכיו"ב. והכוונה בזה — כפשוטה — שהקרבן אינו מגייר, כי אם שמעכבו להיות גר גמור (וע"י הבאת הקרבן בטל העיכוב).

ועפ"ז: כשאין קרבן ע"פ תורה — בזמן הזה, אין עיכוב, ולכן, נעשה גר גמור ע"י מילה וטבילה בלבד, ובל' הרגצ'ובי — "בזמן הזה לא מחסר כלל".

¹³⁶ עירובין עח, ב. שבעות כב, ב. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"ג. ¹³⁷ מכתבי תורה סו"ס ריו (מט, רע"א).

וזה שלכשיכנה ביהמ"ק מביא קרבן — זהו ענין החיובי (והעיקרי) שבקרבן זה — דגר מחייב בקרבן.

ועיין שינוי הל' דהרגצ'ובי בנדו"ז (נסמנו בצפע"נ המלוקט ע"ס עבודה בסופו — במפתח להל' מחו"כ).

ועפ"ז מובנים בפשטות דברי הרמב"ם בתשובתו לר' עובדי' הגר, שלא זו בלבד שאין בו חסרון, אלא עוד זאת, שהוא נעלה יותר מישראל סתם, מפני שמתייחס "למי שאמר והי' העולם" — שכן, בזמן הזה הגיור הוא בשלימותו ע"י מילה וטבילה בלבד.

לד. והנה, בענין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה' :

הגיור דכללות בנ"י ה' במתן-תורה, ודוגמתו — במתן-תורה דכל יום ויום, כפי שמברכים בברכת התורה: "נותן התורה", לשון הזה.

וע"ד המבואר בכ"מ¹³⁸ אודות אמירת ברכת "שלא עשני גוי" (וכן "שלא עשני עבד") בכל יום, דלכאורה, לאחר שכתב נולד יהודי, הרי שוב לא שייך שיהי' באופן אחר, וא"כ, מהי תוכן הברכה — בכל יום — "שלא עשני גוי"? ! אלא הביאור בזה — שיתכן שידבק בו ח"ו ניצוץ של גוי (או עבד), ועל זה מברכים "שלא עשני גוי".

ועל זה באה ההוראה מענין האמור — שגם בזמן הזה הגיור הוא בשלימותו, "לא מחסר כלל":

בכל מעמד ומצב שיהי' — הרי עצם מציאותו של היהודי היא בשלימות, ובלשון חז"ל¹³⁹: "אע"פ שחטא ישראל הוא", אלא שישנם ענינים צדדיים שיכולים רק לעכב כו', ולכן, כאשר מבטלים את העיכוב — אזי מתגלה עצם מציאותו בתכלית השלימות.

ובנוגע לעניננו: העובדה שנמצאים בזמן ד"בין המצרים" — אינה אלא מפני עיכוב של דבר צדדי, ענין החורבן והגלות, ואילו מצד מציאותם של ישראל — "לא מחסר כלל", ומה שתובעים ממנו — אינו אלא "לצחצח את הכפתורים" של "כגדי השרת"¹⁴⁰! ...

כלומר: כל עניניו הם כבר בשלימות, עד שיש לו גם את "כגדי השרת" לכל פרטיהם, עד ל"כפתורים"... ולא נשאר לו אלא לצחצח את הכפתור האחרון... ואז — בא משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

לה. הביאור בפרקי אבות:

לשון המשנה הוא "עשה רצונו כו'", ולא "קיים רצונו כו'" — אף

(138) שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"ד — ממג"א שם סק"י (בשם המקובלים). (139) סנהדרין מד, רע"א. (140) שיחת שמח"ת תרפ"ט (שיחות קודש אדמו"ר מוהדי"צ תר"פ-ת"ש (כפ"ח תשמ"א) ע' 95).

להיות הענין ד"אין ושחט אלא ומשך¹⁷⁰ ביחס לעצמו, משא"כ ביחס לזולת — יש להזהר מכך עד קצה האחרון].

אמנם, דבר שאינו קשור עם מעלה וחשיבות, כי אם מצד ענין הבחירה — הרי לא שייך בזה ענין של "שיעור" כלל, שכן, אם ישנה מציאות כל שהיא ("מאומה") בניגוד לכך, הרי זה היפך ענין הבחירה כו'.

לד. כאן המקום להשלים את ביאור הענין דגיור בזמן הזה — בהמשך להמדובר בהתועדות שלפנ"ז¹⁷¹:

נתבאר לעיל דיוק לשון הרמב"ם¹⁷² "גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו . . קרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל" — שהקרבן אינו עושה את הגירות (שהרי לא נאמר שהקרבן "מגיירו", עושה אותו גר גמור). כי אם ש"עכבו להיות גר גמור", היינו, שגם כאשר ישנו קרבן נעשה הגיור ע"י מילה וטבילה בלבד, אלא שכל זמן שלא הביא קרבנו, הרי אי-הבאת הקרבן "מעכבו להיות גר גמור".

דוגמא לדבר: מילת עבדיו מעכבתו מאכילת הפסח¹⁷³. והרי פשיטא שלא נפעל דבר במציאותו של היהודי (בהגברא) ע"י מילת עבדיו, כי אם שמעכבתו מאכילת הפסח.

ועפ"ז נתבאר מה שבזמן הזה נעשה "גר גמור" ע"י מילה וטבילה בלבד — כי: בזמן הזה, כשאין קרבן ע"פ תורה — אין עיכוב, ולכן, ע"י מילה וטבילה נעשה "גר גמור", ללא כל חסרון, ובלשון הרגצ'ובי¹⁷⁴: "לא מחסר כלל".

כלומר: אין הכוונה שע"י מילה וטבילה נעשה כישראל לשאר דברים, וע"י הקרבן נעשה כישראל גם לגבי אכילת קדשים, ובמילא, כאשר לא הקריב קרבן (בזמן הזה) אין עליו דין ישראל לגבי קדשים¹⁷⁴, ועד שלגבי קדשים דינו כבן נח¹⁷⁵ — שהרי מלשון הרמב"ם מוכח שהקרבן אינו עושה את הגיור, אפילו לא ביחס לאכילת קדשים, כי אם עיכוב בלבד, ומכיון שכן, בזמן בזה שאין עיכוב, נעשה גר גמור — גם ביחס לאכילת קדשים — ע"י מילה וטבילה בלבד.

לה. ושאלו על זה¹⁷⁶ — שמלשון הרמב"ם¹⁷⁷ "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן . . וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית . . צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן", משמע, שהגיור נעשה ע"י שלשה

¹⁷⁰ (170) חולין ל, ב. (171) שחת ש"פ מסעי סל"ב ואילך. (172) ה' מחורסי כפרה פ"א ה"ב. (173) פסחים צו, א. יבמות ע, ב. רמב"ם ה' ק"פ פ"ט ה"ט. הובא בפרש"י עה"ת בא יב, מד. (174) צפע"נ על הדמב"ם ה' איסורי ביאה פי"ג ה"ד. (175) מהד"ת יט, ב. (176) הערות הת' ואנ"ש — מאריסטאון (גליון שנו — ס"א). (177) ה' איסורי ביאה רפי"ג.

דברים, היינו, גם ע"י הקרבן, ולא שהגיוור נעשה ע"י מילה וטבילה (שני דברים) בלבד, והקרבן אינו אלא דבר המעכב?

והביאור בזה:

המושג ד"כניסה" הוא ענין כללי שמתייחס הן לדבר המכניס והן להסרת הדבר המעכב שלא יוכלו להכנס. ובפשטות: בכניסת דבר מסויים לתוך בית — ישנו הדבר המכניס, וישנו הסרת העיכוב (דבר שנמצא כפתח ומעכב את הכניסה לבית). ונמצא, שהכניסה בפועל תלוי' אמנם בהסרת הדבר המעכב, אבל אעפ"כ, אף א' לא יאמר שהסרת העיכוב מכניסה אותו פנימה, מכיון שאין זה אלא הסרת העיכוב בלבד.

ובנוגע לעניננו:

לשון הרמב"ם הוא "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית", ולא "שלשה דברים הכניסו את ישראל לברית" — כי: בפועל ממש — הכניסה לברית היא אמנם "בשלשה דברים", מילה וטבילה והרצאת קרבן, אבל אעפ"כ, תוכן ענין ה"כניסה" כולל שני סוגים: (א) הדבר המכניס בברית — מילה וטבילה — שע"ז נעשה הגיוור, (ב) הסרת הדבר המונע את הכניסה — קרבן — שרק לאחר זה יכולה להיות הכניסה בפועל.

לו. כמו כן שאלו: מה דינו של גר שנתגייר בזמן הזה לאחר שבינה ביהמ"ק — האם מותר באכילת קדשים קודם שיביא קרבן?

הנה, ע"פ האמור לעיל שבזמן הזה נעשה "גר גמור" לכל דבר ע"י מילה וטבילה בלבד, מוכן, שענין זה יהי' בתקפו גם לאחר שבינה ביהמ"ק, שהרי לא יתכן לומר שבנין ביהמ"ק יגרע ח"ו בשלימות הגיוור, היינו, שעד עתה הי' "גר גמור", כישראל לכל דבר, וכאשר נבנה ביהמ"ק — יהי' חילוק בינו לבין ישראל בנוגע לאכילת קדשים!

והגע עצמך: אם כאשר חוזר לסורו — לא מחליש הדבר את ענין הגיוור¹⁷⁸, דמכיון שנעשה "גר גמור", נשאר יהודי לעד ולעולמי עולמים, כיצד יתכן שענין הכי נעלה כבנין ביהמ"ק יחליש ח"ו את ענין הגיוור? ...!

אלא ודאי בהכרח לומר שמה שנעשה "גר גמור" לכל דבר, גם לקדשים — נשאר הדבר בקיומו ובתקפו גם לאחר שבינה ביהמ"ק, ואילו הדין ד"כשיבנה בית המקדש יביא קרבן" — אינו אלא חיוב דהבאת קרבן (ע"ד "כשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה"¹⁷⁹), ואין זה קשור עם פעולת הגיוור, שהרי בענין הגיוור "לא מחסר כלל".

178) יבמות מז, סע"ב. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ג ה"ז. טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ב. סי"ב. 179) שבת יב,

ב.

ועפ"ז מובן מ"ש הרמב"ם לר' עובדי' הגר¹⁸⁰ שמעלת יחוסו גדולה ביותר, מפני שמתייחס "למי שאמר והי' העולם":

מובן ופשוט שהרמב"ם לא יכתוב דבר שאינו מכוון לאמיתותו רק כדי לעודד ולהרגיע את מצפוננו של ר' עובדי' הגר — אלא ודאי כן הוא באמת. ולכן, אם נאמר שכשיבנה ביהמ"ק יהי' הגר אסור באכילת קדשים — כיצד יכולים לומר לו שמעלתו ככל ישראל, ואדרבה, שמתייחס "למי שאמר והי' העולם", בה בשעה שכשיבנה ביהמ"ק יווכח הגר ש"לא מיקרי עדיין ישראל גמור"?! עד עתה חשב שהוא "ישראל גמור", ולפתע — נעשה "אויס יא־טיבע־דאם"! [ובפרט שהמדובר בנוגע לעצם מציאותו בתור "ישראל גמור", ולא רק אם הוא "יא־טיבע־דאם" אם לאו!].

אלא ודאי בהכרח לומר שגם כשיבנה בית המקדש נשאר "ישראל גמור" לכל דבר, וחיוב הקרבן — אינו אלא דבר צדדי, כנ"ל.

לז. הביאור בסיום דמסכת ע"ז — י"ל בפ"ע, ונדפס לקמן ע' 2460.

לח. והמעשה הוא העיקר¹⁸¹ — לבטל את כל הענינים הבלתי־רצויים שבעולם, ויתירה מזו — שמהפכים אותם לטוב, וכן בנוגע לכללות ענין החורבן והגלות — יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

וכדי למהר ולזרז זאת — יש להוסיף במעשינו ועבודתנו בכל עניני תורה ומצוותי', הן בנוגע לעניני העבודה שיכולים לעשותם תיכף ומיד ביום השבת, והן בנוגע לעניני העבודה השייכים מיד לאחר השבת, שגם ענינים אלו התחלם כבר ביום השבת — ע"י קבלת החלטות טובות, שכן, "מפקחין על צרכי ציבור בשבת"¹⁸², ועאכו"כ בנוגע לאופן הכי נעלה ב"צרכי ציבור" — הציבור ד"קהל גדול", שצריכים לפעול ש"ישובו הנה"¹⁸³.

והרי ידוע פס"ד השו"ע¹⁸⁴ שכאשר יהודים מחליטים החלטות טובות — הנה עוד לפני קיום החלטות אלו בפועל ממש, נותן הקב"ה את ה"שכר" שמגיע עבור ענינים אלו.

ויה"ר שמתוך שמחה וטוב לבב יוסיף כאו"א בכל עניני תורה ומצוותי', והעיקר — שכאו"א יקח את ה"מפתח" שברשותו ויפתח את התיבה שבה נמצאים כל הגילויים שנעשו ע"י מעשינו ועבודתנו (כנ"ל ס"ד), כולל — מפתח הלב כו', שע"י פועל את הגאולה הפרטית, ובצירוף כולם — זוכים לגאולה הכללית, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב.

¹⁸⁰ רמב"ם הוצאת שולזינגר (ני. תש"ז) בהוספות לח"א סי"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב ס"צ"ג. ¹⁸¹ אבות פ"א מ"ז. ¹⁸² ראה שבת קנ. א. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ה. טוש"ע (וורה"ז) אור"ח שש"ז ס"ד (סי"ב). ¹⁸³ ירמ' לא, ז. ¹⁸⁴ אור"ח סתקע"א ס"ג. וראה תענית ח, ב.